

George Evans:
Kolme Muskettisoturia

Kurja, tämä salai-
suus maksaa teille
henkemme.

Kuuluisien kertojien parhaat kirjat?

(Kuvitettujen Klassikoiden tarina)

P.A. Manninen

Yhdysvaltojen sarjakuvalehdistön historiaa käsiteltäessä muistetaan yleensä vain todella suuret yhtiöt - kuten Marvel ja DC. Pienemmät yrittäjät eivät kuitenkaan ole välttämättä aivan napella pelanneet. Otetaanpas vaikka esimerkiksi yritys, joka toimi menestyksellisesti 30 vuotta - ja joka otti tuona aikana uusintapainoksia sarjakuvalehdistään. Suosituimmat numerot pääsivät yli kahteenkymmeneen painokseen. Tämä on omituista kustannussektorilla, joka yleensä pyrkii tietoisesti unohtamaan kaikki tuotensa hetkessä. Yhtiön nimi oli Gilberton Publications, joka kustansi lehteä Classics Illustrated - Kuvitetut Klassikot.

Gilbertonin historiaa

Leikkikaluvalmistaja Albert Kanter keksi vuonna 1941 idean myydä kirjallisuuden klassikkoja sarjakuvalehtimuodossa 1930-luvun lopussa valtaisiksi räjähtäneillä sarjakuvalehtimarkkinoilla. Kahden liikeoverin kanssa hän perusti Gilberton-yhtiön, joka puolestaan tilasi sarjakuvasovituksia Lloyd Jacquet's Funnies Inc. -firmalta, joka taas piirretti maailmankirjallisuuden klassikot niillä piirtäjillä, joita sattui kiinni saamaan. Työstä maksettu palkka oli nimittäin huonoa jopa muuhun oman aikansa sarjakuvalehtituotantoon verrattuna.

Ensimmäiset julkaisut ilmestyivät nimellä Classic Comics, mutta vuonna 1947 käyttöön otettiin arvokkaammalta kuullostava termi Classics Illustrated. Kuvitettaviksi valitut maailmankirjallisuuden klassikot olivat enimmäkseen jonkinlaista seikkailukirjallisuutta. Kolme muskettisoturia, Robinson Crusoe, Gulliverin retket ja Moby Dick edustivat kaikki sellaista tarinaperinnettä, jota perinteisesti oli kaupattu pikkupojille esimerkiksi lyhennelminä. Maailmankirjallisuuden tunnusmuotona klassikkona Shakespeare sai selkeän roolin myös Kuvitettujen Klassikoiden joukossa. Sarjakuvatuotantoa tehtiin mm. Kesäyön unelmasta, Macbethistä ja Romeosta ja Juliasta. Joskus kirjavalinnat tuntuivat jopa hullunrohkeilta. Dostojevskin Rikos ja rangaistus amerikkalaisesta sarjakuvalehtenä...Siinä rytäkässä voisi kuvitella muutamanakin ajatusmaailman heittävänsä häränpyllyä (ja niinhän ne tekivätkin)...

Classics Illustrated-lehdet menestyivät markkinoilla erinomaisesti. Noissa lehdissä oli tosin ikään kuin sisään rakennettuna niin nerokas markkinointistrategia, että niiden menestymisen oli lähestulkoon itsestäänselvyys. Toisaalta ne tarjosivat värikkäässä sarjakuvamuodossa testatusti mielenkiintoisia ja jännittäviä tarinoita - ja toisaalta tarinat olivat lähtökohdiltaan selvästi ylempiä kuin suurin osa muusta sarjakuvalehtimateriaalista. Kuvitetut Klassikot antoivat jotakin sekä lapsille että heidän vanhemmilleen (jotka taas antoivat lapsille rahaa lehtien ostoon).

Merkittävistä sarjakuvayhtiöistä ainoastaan Disney-sarjoja kustantanut Dell ja Gilberton katsoivat 1950-luvun alussa olevansa niin vahvoissa asemassa, että niillä ei ollut mitään syytä mennä mukaan kustantajien Comics Code-sensuurijärjestelmään. Kaikki tiesivät ilman muuta, että Disney-tuotteet ja klassinen kirjallisuus olivat aivan jotakin

Gilbertonin ja Pendulum Press'n Muskettisoturi -versiot muistuttavat melkoisesti toisiaan...

muuta kuin veriset kauhusarjakuvat.

Gilberton menestyi mukavasti, sillä yhtiön toiminta oli taloudellisesti hyvin ajateltua. Kerran piirätettyjä lehtiä ei yleensä tarvinnut edes muuttaa, vaan niistä voitiin ottaa painos toisensa jälkeen. Piirtäjille oli maksettu aikoinaan kertakorvaus ja tavara meni kaupaksi isommin mainostamatta. Tuota tilannetta on vaikeaa tyriä. Yhdysvalloissa Classics Illustrated-lehtiä ilmestyi vuoteen 1971 mennessä 169 numeroa. Vuodesta 1948 lähtien Kuvitettuja Klassikoita julkaistiin myös muualla: Kahdeksatoista maassa yhdeksällä kielellä. Euroopassa tuotantoon liitettiin myös paikallisia klassikkoja, joiden julkaisu loppui itse asiassa vasta 1976, vaikka alkuperäinen Gilberton-yhtiö olikin kaatunut Yhdysvalloissa tuotantonsa auttamattomaan vanhentuneisuuteen jo vuonna 1971.

Gilberton julkaisi myös vuodesta 1953 alkaen Classics Illustrated Junior-sarjaa, jossa sarjakuvakäsittelyyn joutuivat satuklassikot (Suomessa näitä lehtiä julkaistiin Satu-Sarjanimellä). 1950- ja 1960-luvuilla Gilbertonin tuotevalikoimaan kuului lisäksi opettavaisia dokumenttisarjakuvia sekä Classics Illustrated Special-sarjana että lehtenä The World Around Us.

Hyvää ja huonoa

Ovatko sitten Kuvitetut Klassikot sarjakuvalehtinä toimivia kokonaisuuksia vai eivät? Asiasta on väitelty aina toisinaan. Nämä lehdet ovat olleet suosittuja keräilykohteita ja niihin on liittynyt miellyt-

tävän nostalgisia arvoja. Toisaalta Kuvitettuja Klassikoita on pidetty sekä sarjakuvan että klassisen kirjallisuuden perusteellisella viihdetulkintana.

Kuvitetuissa Klassikoissa ON hyviä puolia. Paras puoli paistaa näkyviin lehtien etupuolilta. Vuoteen 1951 asti lehtien kansikuvat olivat olleet aikakautensa sarjakuvalehdille tyypillisesti väritytää ääriivipiirroksia, mutta tuosta vuodesta alkaen uusiin painoksiin vaihdettiin maalattut kannet. Maalaukset ovat yleensä vauhdikkaita ja pikkutarkkoja. Äärimmäisessä värikylläisyydessään ne tuovat mieleen vanhat purukumikuvat - eikä kyseessä olekaan mikään perusteeton assosiaatio, sillä lehtikansia ja keräilykuvia maalasivat samat (paljolti anonyymeiksi jäävät) taiteilijat. Olen itse ostanut Walter Scottin "Vaarojen linnan" divarista keräilyharvinaisuushintaan vain ja ainoastaan kansikuvan takia. Se on uljas...

Vaikka suurin osa Kuvitettuja Klassikoiden piirtäjistä olikin enintään keskitasoisia sarjakuvalehtiäpiirtäjiä, osui mukaan myös alan todellisia taitajia. EC-yhtiölle tekemistään erittäin groteskeista kauhusarjakuvista kuuluisuutta kerännyt Graham "Ghastly" Ingels piirsi Suomexsikin julkaistun Erckmannin ja Chatrianin Waterloo. Samoin EC:n lehdistä tuttu George Evans piirsi mm. version Kolmesta Muskettisoturista. Koko modernin amerikkalaisen sarjakuvalehtikerronnan isänä pidetty Jack Kirby taas teki Classics Illustrated Special-sarjaan sarjakuvaversio Yhdysvaltojen sisällissodasta.

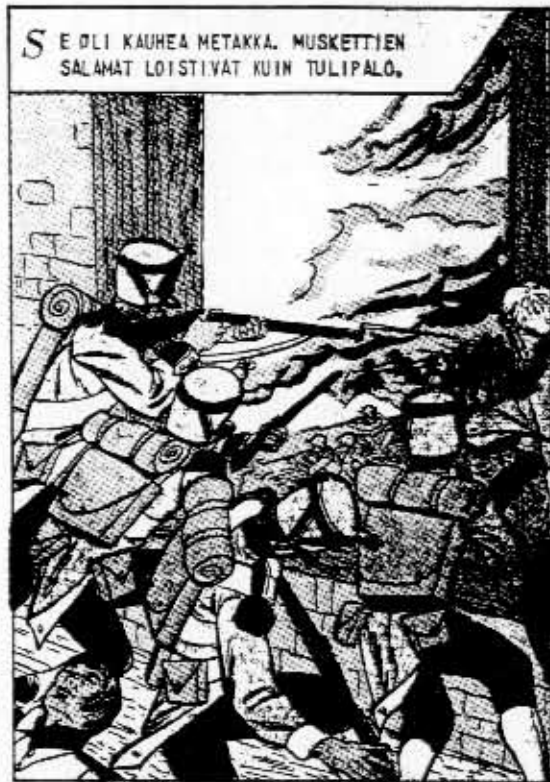
Eräät alkuperäisten Classics Illustrated-lehtien klassikkovalinnat olivat siinä mielessä radikaaleja, että mukaan pääsi jopa, kauhutarinoiden klassikkoja. Vuonna 1943 ensimmäisen keran julkaisti Dr. Jekyll & Mr. Hyde oli itse asiassa ensimmäinen varsinainen kauhutarjakuva-lehti. Vuoden 1945 Frankensteinin on pidetty alkuteokselle uskollisempana kuin mitään muuta tarinan sarjakuvaversiota. Kaiken lisäksi Frankensteinin Kuvitetut Klassikot -versio on kirinyt painosmäärissään alkuteoksenkin ohi... Myös Edgar Allan Poe novelleista tehtiin Classics Illustrated-versioita (Mysteries by Edgar Allan Poe ja The Gold Bug and other stories).

George Evans on äskettäisessä haastattelussa kertonut tienaransa Classics Illustrated-toistään ällistyttyvät 25-30 dollaria sivulta. 1950-luvulla rahalla OLI enemmän ostovoimaa, mutta siitä huolimatta palkka oli huono. Tai olisi ollut, jos työ ei olisi ollut niin nopeavauhtista. Suurimmalta osaltaan Kuvitetut Klassikot nimittäin koostuivat neliruutuista sivuista. Kun taustojen tekoa saattoi vielä jättää värittäjän määmikkouraisiin käsiin, valmistuivat sivut nopeasti. Evans on tosin niin varmaotteinen piirtäjä, että hän sai mainittujenkin rajoitusten puristuksessa aikaan näyttävää jälkeä. Hänen Kolme muskettisoturiana onkin eräs harvoista visuaalisesti onnistuneista Kuvitetuista Klassikoista. Esimerkiksi Ingelsin Waterloo hajoaa jäykiksi ja irrallisiksi kuviksi, jotka saavat annettua ikävästi kulissimaisen tunnun koko tapahtumaympäristölle. Ingelsin jälki on tunnistettavissa oikeastaan vain eräistä päähenkilöiden varsin psykoottisista ilmeistä.

Vaikka eräät Classics Illustrated-numerot olivatkin sinänsä onnistuneita, oli suurin osa Gilberton-yhtiön tuotannosta kömpelösti kerrottua ja hätäisesti piirrettyä. Kun jokainen klassikkoteos - oli se alunperin miten paksu opus hyvänsä - on tiivistettävä samaan sarjakuvalehtipituuteen, täytyy alkuteokselle yleensä tehdä suoranaista väkivaltaa. Juonesta on pakko karsia pois syvyyttä antavia sivuhahmoja. Neljän sarjakuvavuuden sivurytmiin ei saa sovitettua kovinkaan kummoisia tapahtumaketjuja joten jopa toimintakohtauksia on pakko tiivistää. Koska Gilberton halusi säilyttää hyvän maineensa, karsittiin klassikoista pois

moraalisesti arvokkaita hahmoja ja väkivaltaa. Miltä näyttää taistelukohtaus, jossa kukaan ei kuole? Kuvitetuissa Klassikoissa homma hoidetaan yleensä siten, että kohtauksen etualalla joku näyttää kompastuvan - tai sitten joku pitelee päättään hieman lyödyn näköisenä. Vauhti ja vimma jäävät yleensä vain lehtien kansikuviin.

Kuvitetujen Klassikoiden markkinoinnissa oli tärkeällä sijalla väite siitä, että nämä sarjakuvaversiot johdattavat lapset alkuteosten pariin. Voi kuitenkin epäillä, että perimmäisenä tylsyydellään nämä lehdet ovat pikemminkin tuhon-

Graham Ingels: Waterloo

neet lukijoidensa mahdollisen mielenkiinnon klassiseen kirjallisuuteen. Classics Illustrated-lehtien ainoa tiedollinen käyttötarkoitus on saattanut olla yhteydessä amerikkalaisten koulujen innokkuuteen luettua lapsosilla maailman kirjallisuuden klassikoita. Sarjakuvamuotoisen nopealukuisen juonilyhen neljän avulla

Muutamakin koululaissukupolvi on voinut huiputtaa opettajansa luulemaan, että he ovat saaneet itse alkuteoksen kahlattua läpi.

Klassikot Suomessa

Suomessa Kuvitetuja Klassikoita julkaistiin ensin vuodesta 1957 alkaen

käyttämällä Kuvitetuja Klassikkoja kustantajankin nimenä, mutta vuodesta 1959 kustantajan nimeksi muutettiin Kuvajulkaisut. Lehti pyöri ilmeisen menestyksekkäästi vielä 1960-luvulla ja varsinaisten Kuvitetujen Klassikkojen ohella markkinoille työnnettiin myös erikoisnumeroita ja Satu-Sarjaa. Ilmeisesti julkaisuohjelmaan saatiin suurin osa alkuperäisistä Classics Illustrated-numeroista, mutta amerikkalaisista lehdistä poikkeavassa numerojärjestyksessä. 1970-luvun alussa Kuvajulkaisut pakkasi vanhat tuotteensa albumimuotoon ja myi niitä uusintapainoksia jonkin aikaa Tähtiklassikko-nimellä (joskin kustantaja vaihtui melkoisen nopeasti Kustannus Oy Williamsiin).

Alkuperäiset Kuvitetut Klassikot antoivat aikanaan suomalaisille lukijoille harvinaisen tilaisuuden tutustua perinteiseen amerikkalaiseen sarjakuvalehti-piirtämiseen, vaikka piirrosjäljen taso ei ollutkaan parhaasta päästä. Huonosti puhkepuhke sopivat ladotut suomennostekstit täydensivät tunnetta kokonaisuuden korniudesta. Tähtiklassikko-versioissa kaiken kruunaa monin vaihtelevin tavoin epäonnistunut puolalainen painotyö.

Gilbertonin menestysreseptiä ovat yrittäneet vuosien varrella kopioida monetkin yrittäjät - ja tätäkin tuotantoa on ihmeen sitkeästi kärrätty Suomeenkin. Eniten alkuperäisiä Kuvitetuja Klassikkoja on muistuttanut amerikkalaisen Pendulum Press-yhtiön tuotanto, jota 1970-luvun lopulla julkaisi suomeksi sekä Atlantic Kustannus Oy että Lehtimichet. Suurin osa tämän sarjan piirtäjistä oli ilmeisesti tuohon aikaan

amerikkalaisten kustantajien innokkaasti käyttämiä filippiiniläisiä taiteilijoita. Näistäkään hommista ei ilmeisesti pahasti rahaa maksettu, koska tavallisesti hyvinkin omaperäisen Alex Ninon kerrota Kolmessa muskettisoturissa muistuttaa paikoin melkoisesti George Evansin aikoinaan tekemiä ratkaisuja... Pendulum Press ilmeisesti ymmärsi, että varsinkin kauhutarinoinhin kannattaa sijoittaa - ainakin Frankenstein, Jekyll ja Hyde sekä Näkymätön mies pääsivät yhtiön uusiokäsittelyyn. Eipä silti, Nestor Redondon versio Draculasta (joka ilmestyi Ruotsissa, mutta ei suinkaan Suomessa), on ällistyttyvän uskollinen Bram Stokerille ja mustavalkoisenaakin tylli-

käs. Hmm...Miksikähän Classics Illustrated ei koskaan ottanut Draculaa omaan ohjelmistoonsa? Onko kyseessä teos, jonka perimmäistä seksuaalista sanomaa ei yksinkertaisesti VOI siistiä pois? Kenties...

Uusia Klassikkoja

Aivan 1990-luvun alussa Classics Illustrated-nimi herätettiin uudelleen eloon. Teon takana oli suurimpiin amerikkalaisiin kustantajiin kuuluva Berkley. Se toimi yhteistyössä sarjakuvalehtien uusilla, sarjakuvakauppapainotteisilla, markkinoilla menestyneen First yhtiön kanssa. Alkuperäistä Gilberton-Jacquet's -järjestelyä muistuttavasti First huolehti sarjakuvaversioiden tuottamisesta ja Berkleyn osalla oli varsinainen kustantaminen ja markkinointi. Muutamassa vuosikymmenessä olisi kuvitellut syntyneen lisääkin klassikkoja, mutta uuden albumisarjan nimikeltelo oli hämmentävän tuttua luettavaa: Moby Dick, Hamlet, Tom Sawyerin seikkailut, Dr. Jekyll ja Mr. Hyde... Piirtäjät olivat sentään alan kärkinimiä. Esimerkiksi Moby Dickin sai kuvitettavakseen kuvakerronnan tehokas uudistaja Bill Sienkiewicz. Albumin pituus oli kuitenkin aina sama - 44 sivua. Useiden ruutujen sijoittaminen sivulle auttoi hieman, samoin kuin aikaisempaa vaapamuotoisempien kerrontatyylien käyttö. Alkuperäisten tarinoiden karsintatyö oli kuitenkin edelleen julmaa ja parhaimmillaankin lopputulos saattoi yltyä vain keskinkertaisuuteen asti. 1800-lukua rakastava Rick Geary sai paljonkin irti Dickensin Suurista odoituksista, mutta vähäinen sivumäärä tekee lopputuloksen siltäkin huolimatta ahtaaksi.

Jälleen keran markkinoinnissa käytettiin väitettä, jonka mukaan nämä sarjakuvat olisivat lukijoille tie kirjojen maailmaan. Jos tuo olisi todellakin ollut todellisenä pyrkimyksenä, Berkley olisi voinut käyttää Classics Illustrated-projektiin uponneet rahat vaikkapa ihan

oikeiden kirjojen pokkaripainosten markkinointiin. Maailmassa on ilmeisesti vielä jonkinlaista oikeamielisyyttä jäljellä, koskapa uudet Classics Illustrated-tuotteet eivät menestyneet lainkaan odotusten mukaan. First yhtiökkin päätyi konkurssiin.

Jos joku todellakin haluaisi uudistaa Kuvitetujen Klassikoiden perinnettä, pitäisi etsiä uusia ja nopeasti sarjakuvamuotoon muokkautuvia klassikkoja. William S. Burroughsin Alaston lounas voisi jo valmiiksi katkonaisen rakenteensa puolesta antaa sarjakuvamuotoon luontevammin kuin elokuvaksi konsanaan... Philip K. Dickin tyyli voisi sopia hyvin puhkepuhke...

Kenties kirjallisuus on kuitenkin parhaimmillaan kirjallisuutena - kuvailvana ja pitkäsanaisena. Aina toisinaan ehdotetaan, että sarjakuvien arvostusta ja tasoa pitäisi kohottaa pyytämällä sarjakuvakäsikirjoituksia ihan oikeilta kirjailijoilta. Sarjakuvakerronta eroaa kuitenkin merkittävästi proosatekstissä mahdollisista kerronnan muodoista. Tavallaan sarjakuvakin on kirjallisuutta (onhan se paperille painettua informaatiota), mutta sarjakuvan tekijöiltä vaadittavat taidot saattavat erota merkittävästi niistä taidoista, joita kunnan kirjailijan on hallittava. ○

Lähdemateriaalia:

- Benton, M (1989): *The Comic Book in America*.
- Benton, M (1991): *The Illustrated History of Horror Comics*
- Schoiz, C (1990): *Classics Lite* (The Comics Journal 134)
- Schwartz, D (1952/1991): *Masterpieces as Cartoons* (The Comics Journal 146)
- Wardle, P (1995): *An Interview with George Evans* (The Comics Journal 177)

Rick Geary: Suuria odoituksia

Sarjakuva-huutokauppa!

Kevään 1996 Suomen sarjakuvaseuran sarjakuvahuutokauppaa varten tarvitsen aineistoa.

Luettelot lehdistä/kohteista yhteystietoineen pyydetään lähettämään osoitteeseen:

Päivi Huhtamaa
Kokemäentie 511
27710 Köyliö
Email:
paivi.huhtamaa@nce.nokia.com

Huutokaupan ajankohta ilmoitetaan myöhemmin Kieku-lehdessä.

Huom!

Kotomaan katsauksen osoite on muuttunut:

Johannes Nybacka
c/o Kekki
Keskustie 23 B 25
40100 Jyväskylä

Arvostelukappaleet pyydetään lähettämään yllämainittuun osoitteeseen.